

Strigături, doine, amintiri - consemnate de Aurel Dobrean, un țăran din comuna Subcetate, jud. Harghita

Cuvinte cheie: Transilvania, Harghita, Subcetate, patrimoniu etnografic imaterial, strigatură, doină

Key words: Transylvanie, Harghita, Subcetate, patrimoine ethnographique immatériel, vers satirique criés, "doina" - complainte populaire roumaine

Résumé

Dix ans après sa mort, on a trouvé, récemment, le journal «intime» de mon père rédigé pendant sa jeunesse avec quelques vers très intéressants. Ce qui impressionne au premier regard c'est son écriture régulière, rigoureusement faite à l'encre. Il y inscrit des vers populaires connus au temps de sa jeunesse, pendant les années 1940-1946. Les vers expriment l'état d'esprit des jeunes du même âge qui étaient obligés de passer des années loin de leurs familles, de leur village natal soit à cause de la guerre, étant combattants sur les différents fronts en Europe ou réfugiés au-delà des montagnes en Roumanie, soit quelques années après, à cause des études, du service militaire ou du lieu de travail.

Ce sont des vers qui expriment simplement leur nostalgie du lieu natal et leur aspiration vers l'amour. Le désir d'amour et la solitude, les motifs principaux des vers, sont l'occasion de tristesse omni présente, voire de lamentation. On invoque quelquefois les forces de la nature ou l'on demande la mort pour adoucir la puissante souffrance affective.

Il y a dans ce «recueil» :

a. Des vers déclamés au temps et au rythme des danses populaires de notre région.

b. Des vers appartenant à une chanson populaire appelée «doină» ; c'est la chanson qui exprime en même temps l'amour, la tristesse et la nostalgie ;

c. Des souvenirs exprimés par des strophes de quatre vers écrites en général à la fin d'une lettre d'amour.

Mettre en ordre ces petits « souvenirs » on peut réaliser une lettre d'amour en vers ou bien une confession intime.

Pour conclure, les vers de ce cahier sont des créations lyriques de la jeune génération de mon père. C'est lui qui les a seulement retranscrits. C'est l'un de tant de cahiers de vers à la mode en ce temps-là, qui a traversé 50 ans jusqu'à présent.

Pour les jeunes de nos jours vivant à l'époque de l'ordinateur et de l'internet, à l'époque où l'on communique grâce au téléphone portable et aux messages électroniques, ces vers peuvent être une curiosité. Les vers peuvent contenter aussi bien celui qui aime ou cherche le folklore ou bien celui intéressé à connaître la psychologie des jeunes vivants pendant et après la deuxième guerre mondiale.

Ca prin minune, am găsit recent un caiet pe ale cărui file îngălbenite de trecerea timpului sunt înserate strigături, cântece și amintiri („*suveniri*”), scrise cursiv cu cerneală și cu atâta grijă încât cititorul nu ar bănuia că cel ce le consemnase avea doar puțini ani de școală.

Caietul aparținuse tatălui meu, Aurel Dobrean (1924-1995), născut la Subcetate, unde și-a trăit toată viața, exceptând anii de armată petrecuți la Blaj. Contextul social și istoric în care s-a format a determinat înfrățirea sa pentru totdeauna cu glia.

Am dat peste acest caiet „secret” al tatei abia acum, când au trecut mai bine de zece ani de la moartea sa.

Este un caiet al vârstei de 16-22 de ani, vârstă care pentru tata corespundea anilor 1940-1946. Caietul poate fi considerat o culegere de „creații în versuri”, anonime, dar transcrise de tata cu mîgălă, versuri populare, reprezentative pentru acea perioadă deoarece surprind foarte bine starea de spirit a tinerilor înstrăinați de meleagurile natale, fie

plecați la oaste, pe front sau în refugiu, în România, fie plecați la muncă – la plutărit pe Valea Mureșului ori prin munții dimprejur. Sunt versuri care exprimă într-o formă simplă și sinceră dorul de dragoste, de persoanele iubite, ca și dorul de locul natal.

Dorul și însingurarea – laitmotivul versurilor – sunt prilej de tristețe permanentă, de lamentație, de jăluire: „*De dor cum să mai trăiesc?!*”, „*Mi-e inima amară (...) de dor că sunt străin*”. Pentru lecuirea, alungarea sau măcar diminuarea dorului, se caută remedii, de la invocarea forțelor naturii („*Bate, vântule, cât poți/ Dorul din lume să-l scoți/ Și bate cu vîfor greu/ Și scoate și dorul meu!*”), la invocarea extincției („*Arde-ai, lume, tot, cu pară/ Dacă n-am avut ticneală/ Să stau cu mîndruța-n țară!*”).

Omul de la țară se simte legat în permanență de elementele cadrului natural, rustic. Asocierile cu elemente naturale specifice mediului de viață sunt sugestive: „*Foaie verde mărăcine/ Trece-un dor și altul vine*”, „*Foaie verde lemn domnesc/ Mult mai stau și*

*mă gândesc/ De dor cum să mai trăiesc”,
„Foaie verde de secară/Mult mi-e inima
amară”, „Badea când îmi vine-n gând/Mă
leagăn ca iarba-n câmp”.*

1. Reproducem câteva strigături de la horă:

*„Foaie verde mă răcine
Trece-un dor și altul vine.
Toate-s, mândră, de la tine.
Trece-un dor și-o supărare
Și vine alta mai mare.
Foaie verde lemn domnesc,
Mult mai stau și mă gândesc
De dor cum să mai trăiesc.
Mama mă pricepe bine,
Că mi-e dor de oarecine.
Arde-ai, lume, tot, cu foc,
Dacă n-am avut noroc
Să stau cu mândra-ntr-un loc.
Arde-ai, lume, tot, cu pară,
Dacă n-am avut ticneală
Să stau cu mândruța-n țară.*

*Usca-te-ai, brade, ca vântul,
Și nu te-ar răbda pământul
Că m-ai lăsat singurea
Să îmi amărăsc viața.*

*Bate, vântule, cât poți
Dorul din lume să-l scoți.
Și bate cu vifor greu
Și scoate și dorul meu.*

*Badea când îmi vine-n gând,
Mă leagăn ca iarba-n câmp.
Tu te duci, bădiță, duci,
Pe sub fagi și pe sub nuci.*

*Du-te, zău, și iară vină
Nu mă mai lăsa străină
Căci nici floarea nu-i străină,
Că ea are rădăcină.
Vină, zău, bădiță, vină”.*

2. „Foaie verde de secară” este un cântec de dor și jale, o doină, care exprimă chemarea reciprocă, a flăcăului și a fetei, chemare care rămâne la stadiul de aspirație a unuia spre celălalt, dureroasă din cauza dorului pricinuit de despărțire.

*„- Foaie verde de secară
Mult mi-e inima amară
Nu-i amară de venin*

*Ci de dor că sunt străin.
Foaie verde de bujor
M-a cuprins un mare dor
Și mă doare inima
După mândruța mea.
Foaie verde mă răcine
Vino, mândră, după mine
Ca să-ți spun durerea mea,
Care-mi sacă inima.
- Aș veni, bădiță, dragă,
Dar nu pot că sunt bolnavă
Și-s bolnavă, bade, rău,
Vai și-amar, de dorul tău.
Popa din carte-mi citește
Maica, de plâns, ’nebunește.
Grea-i durerea inimii
Și tu, bade, nu mi-o știi.
Vino, bade, pân-aici
Focul inimii să-l stingi
Căci buzele îmi ard tare
Tu le-o stingi cu-o sărutare”.*

3. Amintirile sunt, de regulă, niște catrene, scrise în contextul unei scrisori, de obicei la sfârșit. Sunt creații care, prin unele trăsături, se apropie de lirica populară. De observat este că ritmul trohaic și rima alăturată, specifice poeziei populare, nu se regăsesc mereu în amintirile ce vor fi citate din acest caiet cu versuri.

Am selectat din caietul mai sus menționat câteva amintiri („*suveniri*”), cu aceeași temă, a dorului de fata iubită rămasă „*acasă*”, dor intensificat de sentimentul înstrăinării.

Chiar dacă sunt de sine stătătoare, aceste catrene, așezate într-o anumită ordine, pot da impresia de părți componente ale unui întreg, o confesiune sinceră a flăcăului îndrăgostit, exprimată sub formă de epistolă:

*„Dobrean mi-e numele,
Aurel – prenumele,
În Subcetate locuiesc
Și mai jos mă iscălesc.*

*Totul trece – n astă lume,
Totul este trecător,
Suvenirea tot rămâne
Ca ceva nemuritor.*

*Astăzi – ca un fulg pe mare,
Măine, poate, o să mor,
Iar aceste rânduri scrise
Îți rămân în viitor.*

Mâna – grea, penița – rea,
Să citești cum îi putea.
De veți afla vreo greșeală,
Iertați, am scris cu iuțeală.

Drumul în care voi pleca
Nu va fi așa de lung,
Însă tu, mândruța mea,
Rămâi singură, plângând.

Trandafirul se usucă
Dacă-l muți din locul său.
Tot așa mă usc și eu
Depart, de dorul tău.

Precum florile frumoase
Tremură de vânt ușor,
Astfel inima mea bate
Și s-aprinde de-al tău dor.

Eu te rog, mândruța mea,
Scrisorile ce le primești
Pe toate să le citești,
Să le faci un pachetel
Să dormi cu capul pe el.

Inima este o carte
Singura pe care-o ai.
Altuia ca s-o citească
Niciodată să n-o dai.

Aș vrea să fiu un vânt ușor
Și tu să fii o floare,
Să viu în zori de zi
Să-ți dau o sărutare.

Dacă vântul înc-o dată
Pe la tine va sufla,
Lasă ca să-ți pună ție
Un sărut din partea mea.

Și-ți trimit prin nori
Un buchet de flori
Și prin o stea,
Sărutarea mea”.

Concluzii:

Caietul este o culegere de versuri populare, creații colective care dau glas neliniștilor, aspirațiilor și dorului de dragoste, trăiri firești, exprimate într-o manieră aparte pentru generația tânără a tatălui meu. Pentru tinerii de astăzi, care trăiesc în epoca calculatorului și a internetului, în vremea când se scriu tot mai rar scrisori, chiar de dragoste, deoarece comunicarea la distanță se face aproape cu viteza gândului, grație telefoanelor mobile și mesajelor electronice, un asemenea caiet poate trezi curiozitate.

Versurile prezintă interes mai ales pentru iubitorii de folclor, culegători sau cercetători, dar și pentru cei interesați să înțeleagă psihologia vârstei tinere din anii 1940-1946, să deslușească trăirile sufletești, uneori chiar dramatice, ale tinerilor obligați de conjunctura istorică sau socială să trăiască departe de casa părintească și de satul natal.

Doina Dobrean